

עיונים לפרשת וירא עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

קידוש השם בחייו

הרב שאולי גרינפלד

בין 45 ל 50 סמ"ק⁴. לפי זה, 'שלוש סאים' הם יותר מעשרים ליטר קמח!! שאברהם אבינו משקיע, לכבוד בואם של שלשה אורחים...

בהמשך הפרשה, אנו מוצאים את אברהם אבינו מתווכח עם הקב"ה על עתידה של סדום, מתמודד עם אבימלך ולקחתה של שרה בשנית, פרשת ישמעאל והגר, ולבסוף עקדת יצחק.

חייו של אברהם אבינו רצופים באתגרים וניסיונות, וכפי שכבר נאמר במשנה⁵:

"עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו".

עקדה שעקד אברהם

בספר "ריח מים", מובא הספדו של הגאון הרב בצלאל ז'ולטי זצ"ל, לרבה של רחובות, הגאון הרב אלימלך בר שאול זצ"ל. הגר"ב ז'ולטי בדבריו שם, האיר באור מיוחד, את מסכת חייו של אברהם אבינו, וננסה להביא מעט מדבריו.

בתפילת מוסף של ראש השנה, אנו אומרים אחר אמירת פסוקי הזיכרונות:

"ותראה לפניך עקדה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם".

הרי שאנו מזכירים את זכותו של אברהם אבינו בניסיון העקדה. יש לתמוה, הרי ניסיונו של יצחק היה גדול יותר, שהרי הוא הסכים למסור את עצמו למיתה על קידוש ה'!

כדי להבין הדברים, נעיין ברמב"ם, בהלכות יסודי התורה, פרק ה'. בהלכות א-ב כתב הרמב"ם:

"כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומוזהרין שלא לחללו שנאמר ולא תחללו את שם קדשי, כיצד... שלש עבירות אלו אם יאמר לו עבור על אחת מהן אותה הרג, יהרג ואל יעבור, במה דברים אמורים בזמן

קורות חייו של אברהם אבינו

פרשות 'לך לך' ו'וירא', עוסקות בלימוד דמותו של אברהם אבינו. בפרשת 'לך לך' אנו מלווים את עלייתו של אברהם אבינו לארץ, המפגש עם הרעב שמחליף את ההבטחות הגדולות שאברהם אבינו קיבל טרם עזיבתו את מולדתו ובית אביו, את ההתמודדות עם פרעה ולקחת שרה, את הפרידה מלוט, ואת מלחמת המלכים. עניין אשר ביאר הרמב"ם במורה נבוכים¹:

"והודיענו... העין הטובה ונפש שבעה שבו, ושאינו מחשיב את הרכושנות, חדור במעלות המידותיות, והוא אמרו² "אם מחוט ועד שרוך נעל וגו'".

בהמשך מסופר על העקרות של שרה, ההתמודדות עם הגר, ולבסוף מצוות המילה.

פרשת "וירא" ממשיכה בתיאור מפעליו של 'האדם הגדול בענקים', בתיאור הכנסת האורחים המיוחדת שמוקדשת לשלושה אנשים, שנראים כסתם עוברי דרכים שאינם מוכרים, וכך מתארת התורה³:

"וישא עיניו וירא, והנה שלשה אנשים נצבים עליו, וירא וירץ לקראתם מפתח האוהל, וישתחו ארצה".

אברהם רץ אל האנשים ומתחנן שיסכימו להתארח אצלו. הוא מבטיח מעט מים וצל, ובפועל מבקש שיכינו שלש סאים קמח, ובן בקר.

קורא בן דורנו אינו מבין מהם 'שלוש סאים קמח'. 'סאה' היא מידת נפח ששווה לנפחם של 144 ביצים. ואם כן שלש סאים קמח, היינו קמח בנפח של 432 ביצים. נפח של ביצה הוא

4 אמונת עיתך (תשע"ז) גליון 144 עמ' 45.

5 אבות ה, ג.

1 חלק שלישי פרק נ'.

2 בראשית י"ד כ"ג.

3 שם י"ח, ב.

נמצאים בו, שנאמר "טוב שם משמן טוב", טוב שמם של חנניה מישאל ועזריה שהיו בעלי מעשים טובים, מנדב ואביהו שנמשחו בשמן המשחה, שהרי הללו נשרפו והללו לא נשרפו".

הרי כתב (רש"י) שמה שחנניה מישאל ועזריה ניצלו מכבשו האש, אין זה בזכות מסירת נפשם למיתה על קידוש השם, אלא משום כתר שם טוב שהיה להם, בזכות היותם בעלי מעשים טובים".

הגר"ב זולטי הוכיח מדברי רש"י, שקידוש ה' בחיים, גדול יותר מקידוש ה' במיתה, שהרי לא כתב בפירושו למסכת אבות, שחנניה מישאל ועזריה ניצלו מכבשן האש בגלל שעמדה להם זכות מסירות נפשם, אלא בשל מעשיהם הטובים שעשו עד אותו יום!

אך דבר זה צריך ביאור: מדוע באמת קידוש ה' בחיים, יותר גדול ממסירת החיים עצמם, מלמות על קידוש ה'? על כך עונה הגר"ב זולטי:

"מיתה על קידוש השם, הינו מעשה **חד פעמי**, שעה אחת קצרה של התרוממות, התעלות והתקדשות. אך **חיים** על קידוש השם הן **בכל יום ויום**, בכל שעה ושעה, בכל רגע ורגע, בכל מעשיו ובכל הליכותיו של האדם".

חיים על קידוש השם גדולים יותר ממיתה על קידוש השם, כיוון שהם תביעה המתוחה על האדם בכל רגע לאורך כל חייו, מה שאין כן מסירת עצמו למיתה, שאינה אלא החלטה של רגע אחד.

ולפי זה מובן מדוע אנו מבקשים שה' יזכור את העקידה שעקד אברהם דוקא, כיון שנסיון העקידה לאברהם הינו ניסיון של חיים על קידוש ה', כהמשך לכל מסכת חייו שתוארה כאן, שכל כולה חיים קידוש ה'. וזה הדבר הגדול ביותר, גם יותר ממסירות הנפש למיתה, של יצחק אבינו.

שהגוי מתכוין להנאת עצמו, כגון שאנסו לבנות לו ביתו בשבת או לבשל לו תבשילו, או אנס אשה לבועלה וכיוצא בזה, אבל אם נתכוין להעבירו על המצות בלבד, אם היה בינו לבין עצמו ואין שם עשרה מישראל יעבור ואל יהרג, ואם אנסו להעבירו בעשרה מישראל יהרג ואל יעבור, ואפילו לא נתכוין להעבירו אלא על מצוה משאר מצות בלבד".

בהלכות אלו מובא החיוב שישנו, בנסיבות מסוימות, למסור את הנפש על קידוש ה'. אבל בסוף הפרק כותב הרמב"ם⁶:

"אם דקדק החכם על עצמו והיה דבורו בנחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות ונעלב מהם ואינו עולבם, מכבד להן ואפילו למקילין לו (מזלזלים בו), ונושא ונותן באמונה, ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפני משורת הדין, והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם, עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו הרי זה קידש את ה' ועליו הכתוב אומר⁷ "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר".

הרי שישנו קידוש ה' במוות, אבל גם ישנו קידוש ה' בחיים- בן תורה אשר התנהגותו אל הבריות מעוררת בהם השראה, גורמת להם להבין כמה טוב לעולם שאנשים יהיו בני תורה עובדי ה'- הרי שהוא מקדש את ה' בחייו.

וכאן עולה השאלה- מה באמת יותר גדול- לקדש את ה' בחיים, או למסור את החיים על קידוש ה'?

על כך עונה הגר"ב ז'ולטי:

"ויתכן לומר שחיים על קידוש השם, הינם **הרבה יותר** מאשר מסירת הנפש למיתה על קידוש השם. וכך שנינו במסכת אבות⁸ "שלשה כתרין הם, כתר תורה, וכתר כהונה, וכתר מלכות. וכתר שם טוב עולה על גביהן". וברש"י שם: "וכתר שם טוב עולה על גביהן- שהוא משובח מכולם, מי שיש לו שם טוב ומעשים טובים

6 הלכה י"א.

7 ישעיהו מ"ט, ג.

8 ד, י"ג.